

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE MEMBRIS ECCLE-||SIAE MILITANTIS,|| TRIBVS LIBRIS|| EXPLICATA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

XIV. Licere Christianis aliquando bella gerere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53880](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53880)

debere, si opus sit, ad vertendam alteram maxillam ei, qui vnam percusserit. & quod alloquatur Dominus priuatos homines, patet ex iis, quæ sequuntur. sic enim Dominus ait: *Ego autem dico vobis, non resistere malo, sed si quis te percusserit in maxillam vnam, &c.*

Est autem obseruandum, cum dicitur, *non resistere malo*, non prohiberi iustam defensionem, sed repercussionem; iubet enim Christus, ne ferias eum qui te percussit, vt Theophylactus rectè docet. ille autem dicitur ferire, qui ferit vt noccat, non ille qui ferit vt se tueatur; ac breuiter non defensio, sed vindicta prohibetur, iuxta illud Rom. 12. *Non vos defendentes carissimi*, id est, non vos vlciscentes. sic enim est in Græco *ἐνδίκωτες*, vnde sequitur: *Sed date locum ira, scriptis est enim; Mihi vindiectam, & ego retribuam.* Sed nec ipsa vindicta simpliciter prohibetur, si petatur à legitimo iudice, & petatur ad bonum finem; nimirum, vel quia spes est emendandum hac pœna malefactorem, vel quia non aliter posset reprimi, & impediti eius malitia, & pergeret nocere, si impunitus dimitteretur; solùm ergo prohibetur vindicta, quam priuati homines per se exercere volunt, & quam petunt à iudice ex desiderio nocendi inimico, & satisfaciendi propriæ iracundiæ atque odio.

CAPVT XIV.

Licere Christianis aliquando bella gerere.

SEQVITVR quæstio QVARTA, quæ est de bello. Continet autem hæc disputatio partes tres. Primum enim demonstrandum erit, licita esse aliquando Christianis bella. Secundò, explicandæ causæ iusti belli. Tertiò, propter Lutherum, probandum erit rectè Christianos aduersus Turcas arma sumere.

Ac vt à PRIMO incipiamus, antiqua hæresis fuit Manichæorum, qui bellum ex natura sua illicitum asserabant, & ideo Mosem, Iosue, Dauidem, & ceteros veteris Testamenti Patres, qui bella gesserunt, tanquam impios accusabant, vt B. Augustinus refert lib. 22. contra Faustum, cap. 74. & sequentibus. Eandem hæresim nostro seculo aliqui excitarunt; ac imprimis Erasmus cum alibi, tum præcipuè in annotationibus

nibus ad cap. 3. & 22. Lucæ, proluxa disputatione conteste bellum esse vnum ex malis, quæ tolerantur, & veteribus Iudæis à Deo permillum, Christianis autem à Christo & Apostolis interdictum.

Cornelius quoque AGRIPPA in libro de vanitate scientiarum, capit. 79. artem bellandi à Christo prohibitam esse affirmat. Idem etiam sequutus est Ioannes Ferus lib. 4. commentariorum in Matthæum, exponens illud 26. cap. *Qui acceperit gladium, gladio peribit.* Idem docent Anabaptistas testatur Melanchthon in locis Theologicis, capite de Magistratu. Idem etiam tribuit Ioanni Oecolampadio Alphonsus à Castro, verbo Bellum, quod mirum mihi videtur, cum Zvinglius eius collega aded probaret bellum, vt in prelio pugnans perierit, & similiter Calvinus lib. 4. Instit. cap. 20. & Melanchthon, vbi supra, & ceteri hæretici huius temporis, verbo & opere doceant esse bellandum.

Nos autem, vt semper docuit Ecclesia tota, & verbis, & exemplis, dicimus bellum ex natura sua non esse illicitum, & non solum Iudæis, sed etiam Christianis fas esse bellum gerere, modò conditiones seruentur, de quibus postea dicemus. Id quod probatur Scripturæ testimonio, Iudicum. *Ha sunt gentes, quas Dominus dereliquit, et erudires in Israël, et omnes qui non nouerant bella Chananaeorum, postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem praliandi.* Hæc sanè verba non permissionis, sed absolutam Dei voluntatem ostendunt. ITEM I. Reg. 15. *Hæc dicit Dominus exercituum, recensui quæcumque fecit Amalech Israël; nunc ergo vade & percutere Amalech, & demolire vniuersa eius, non parcas ei, &c.* Hæc etiam non permissionem, sed præceptum videmus, & similitum plenum est Testamentum vetus. Item Luc. 3. *Interrogabant eum, & milites dicentes; Quid faciemus & nos? Et ait illis; Neminem concuratis, neq; calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris.* Anabaptistæ apud Melanchthonem dicunt Ioannem permisisse bellum Iudæis, vt imperfectis: Christum autem longè aliter docuisse.

AT CONTRA; nam Ioannes præparabat viam Domino, non ergo debuit permittere id quod Christus mox ablaturus erat; nam nec illi potuissent vti ea concessione, cum eo-

dem anno venerit Christus, & prohibuerit bellum, vt ipsi volunt; & præterea poterant suspicari homines Christum & Ioannem non conuenire inter se, quod absurdissimum fuisset. RESPONDET aliter Erasmus, hæc dici militibus, non vt ea seruantes bene viuerent, sed vt minus malè viuerent, vt videretur etiam explicare Theophylactus.

AT CONTRA; nam Ioannes præmiserat: *Facite fructus dignos pœnitentiæ, & omnis arbor non faciens fructum bonum, in ignem mittetur, &c.* Inde compuncti publicani & milites petierunt, quis esset fructus bonus, quem facere deberent: vel ergo Ioannes eos decepit, vel possunt milites saluari, si seruent quod Ioannes illis præcepit.

Ad Theophylactum dico duo. PRIMO, cum non dicere bellum esse malum, sed solum dicere Ioannem hortatum esse turbas, quæ erant innocentes, ad opera bona, id est, ad comunicanda bona sua cum aliis: Publicanos autem & milites, qui non erant capaces huius perfectionis, & non poterant facere bonum supererogationis, hortatum esse vt desisterent à malo. Putauit enim Theophylactus dare tunicam non habenti, ei qui habet duas, esse opus consilij, & supererogationis, alioqui non vocaret turbas, quibus hoc dicitur, innocentes, nec distingueret hoc opus tanquam bonum à malo; nam si præceptum sit non retinere duas tunicas, retinere erit malum.

Dico SECUNDO, Theophylactum non rectè exponere hunc locum; nam vocat turbas innocentes, quibus Ioannes dicit: *Genimina viperarum, & facite fructus dignos pœnitentiæ.* Et præterea habere duas tunicas, est retinere superflua, vt Hieronymus dicit quæst. i. ad Hedibiam, peccatum autem est retinere superflua, præterea Matth. 22. Dominus docuit tributum Cæsari esse soluendum; at certum est tributum nõ deberi Regibus, nisi vt possint alere milites in defensionem Reipub. quod exponit Apostolus Roman. 13. *Ideo, inquit, & tributa præstatis, ministri enim Dei sunt in hoc ipsum seruientes, nimirum vt gladio puniant perturbatores publicæ pacis.* id enim præmiserat: *Non sine caussa gladium portat, Dei enim minister est, & index in iram.*

Probat SECUNDO exemplis Sanctorum, qui bella gesserunt; nam si bellum esset malum, certè à sanctis non gereretur.

retur.

retur. In veteri Testamento Abraham, Mosem, Iosue, Ge-
deonem, Samsonem, Dauidem, Iosiam, Machabæos magna
cum laude bella gessisse legimus. In nouo Testamento Ma-
thæi 8. Centurio cùm diceret Christo: *Habeo sub me milites,*
Et dico huic, Vade, Et vadit, Et c. eius fidem Dominus lauda-
uit, non vt militiam desereret præcepit. Act. 10. Cornelius
Centurio dicitur *Vir iustus, Et timens Deum.* Ita vt etiã An-
gelum videre meruerit, nec postea cùm à S. Petro viam salu-
tis doceretur, dictum est ei, vt militiam desereret.

DEINDE post Christi in cœlũ ascensionem semper fuisse
Christianos aliquos verè sanctos & Deo gratos in militia, et-
iam sub Ethnicis principibus, docet Tertullianus in Apolo-
getico, cap. 5. vbi refert miraculum insigne à Christianis mi-
litibus factum, cùm sub M. Aurelio in Germania bellum ge-
rerent. qui certè vel non militassent, si hoc esset malum, vel
si militassent, non ita Deo grati fuissent, vt etiã miracula fa-
cere possent. Vide hist. Eusebij lib. 8. c. 4. & lib. 9. c. 10. Doce-
etiam Basilius in oratione de laudibus XL. militum Marty-
rum, fuisse multos Sanctorum in castris gentilium Impera-
torum, & similiter Gregorius Nazianzenus orat. 1. in Iulianum,
vltra medium. DENIQUE Constantinum, Theodosium
Valentinianum, Carolum Magnum, S. Ludovicum Regem
Galliæ, S. Mauritium cum sua legione Thebeorum, atque
plurimos S. Christianos bella gessisse constat, quos S. Episto-
pi nunquam reprehenderunt, immò Theodosius consulta-
bat de euentu belli Ioannem Abbatem, vt Augustinus refert
lib. 5. de ciuitate Dei, cap. 26.

TERTIO probatur, quia Deus saepe iusta bella adiunat,
quod nullo modo faceret, si bellum esset illicitũ; nam mala
permitti possunt. sed non etiã ad ea facienda auxilium datur.
Genes. 14. Abrahæ cùm debellasset quatuor Reges cum suis
CCC. XVIII. famulis suis, dictum est à Melchisedech: *Bene-*
dictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis
sunt. Exod. 17. ad preces Mosi Deus dedit victoriã Hebræis
contra Amalech. Iosue 10. pugnare Iosue Sol stetit, & Domi-
nus pluebat de cœlo lapides magnos, & plures occidit Deus
lapidibus grandinis, quàm filij Israël hastis, & gladiis. 2. Ma-
chab. 10. Angeli in specie equitum pro Machabæis pugna-
bant.

hant, & cap. 15. legimus, Deum non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dare dignis victoriam.

Constantinum Dei auxilio miraculis euidenter ostensis, vicisse in bellis testatur Eusebius in vita Constantini, & libro 9. histor. cap. 9. Cum Theodosio S. Ioannem, & S. Philippum Apostolos palam pugnassee contra hostes eius testatur Theodoretus lib. 5. hist. cap. 24. pro Theodosio iuniore pugnassee Angelos contra Saracenos scribit Socrates lib. 7. cap. 18. de Clodoueo vide Gregorium Turonicum lib. 2. hist. Francorum, cap. 30. Honorij exercitum diuino miraculo victoriam incredibilem de Gothis retulisse scribit B. Augustinus lib. 5. de ciuitate Dei, cap. 23. innumerabilia exempla similia referri possent.

Probatur QUARTO ratione; Licet Reipub. defendere ciues suos ab internis hostibus pacis, eos necando variis generibus suppliciorum, ergo etiam licebit bello atque armis, quando alia via non potest, defendere eosdem suos ciues ab hostibus externis: quia vt possint conseruari Respublicæ, necessarium est vt omnes hostes tam internos, quam externos arcere possint, & cum hoc sit ius naturæ, nullo modo credibile est, per Euangelium esse sublatum.

Probatur VLTIMO testimonijs Patrum. TERTULLIANVS in Apolog. cap. 42. *Nauigamus, inquit, & nos vobiscum, & militamus, & rusticamur, & mercamur.* S. Gregorius NAZIANZENSIS orat. 3. de pace: *Licet, inquit, & riuusq; temporis habenda sit ratio, quandoquidem iuxta illius legem atq; auctoritatem præclare interdum bellum suscipitur, quamdiu tamen licet, propensiores ad pacem esse debemus, hoc enim sublimius est, & diuinius.*

S. Ioannes CHRYSOSTOMVS homil. in Euangel. de nuptiis, Ioan. 2. ex variis: *Militiam, inquit, prætexis, & dicis, non possum esse pius. Centurio nonne miles erat, nihilq; nocuit illi sua militiæ?*

B. AMBROSIVS serm. 7. *Non militare, delictum est, sed propter prædam militare, peccatum est.* Et lib. 1. de officiis, capit. 40. & 41. numerat inter virtutes, bellicam fortitudinem, & eam nostris non defuisse multis exemplis probat. Item in oratione de obitu Theodosij, vehementer Theodosium à laude bellica commendat.

HHhh

B.A.V.

B. AUGUSTINVS epist. 5. ad Marcellinum: Nam si Christiana disciplina, inquit, omnia bella culparet, hoc potius militibus consilium salutis petentibus in Euangelio diceretur, ut abicerent arma, seque militia omnino subtraherent: diffium est autem, neminem concusseritis, nulli calumniam feceritis, sufficiat vobis stipendium vestrum. Quibus proprium stipendium sufficere debere praecepit, militare vique non prohibuit. Et epist. 205. aliâs 207. ad Bonifacium: Noli, inquit, portare neminem Deo placere posse, qui armis bellicis ministrat, &c. Idem docet lib. 22. contra Faustum, cap. 74. & sequentibus, & lib. 6. quaestionum in Iosue q. 10.

B. GREGORIUS lib. I. epist. cap. 72. ad Gennadium: Sunt, inquit, excellentiam vestram hostilibus bellis in hac vita Dominus victoriarum fecit luce fulgere, ita oportet eam inuicis Ecclesia eius omni viuacitate mentis, & corporis obstruere, &c. Et cap. 73. Si non ex fidei merito, ex Christiana religionis gratia, tanta excellentia vestra bellicorum actuum prosperitas eueniret, non summopere miranda fuerat, sed in futuram (Deo largiente) victorias non carnali prouidentia, sed magis orationibus proueniret, fit et hoc in stuporem moueat, quod gloria vestra non terreno consilio, sed Deo deo largiente descendat.

Gregorius TIRONICVS lib. 5. hist. cap. I. Viuam & vos & filios in his praelia, in quibus parentes vestri, exerceretis, ut patres vestra pace contenta vestris viribus premerentur.

B. BERNARDVS in serm. ad milites, cap. 3. At vero Christiani milites, inquit, securi praeliantur praelia Domini sui, nequaquam metuentes, aut de hostium cade peccatum, aut de sua nece periculum, quandoquidem mors pro Christo vel ferenda, vel inferenda, & nihil habeat criminis, & plurimum gloria mereatur.

At contra obiciunt, PRIMO Scripturas, ac primum Deuter. 32. Mea est ultio, & ego retribuam. Et Roman. 12. Non vos defendentes carissimi, scriptum est enim, mihi vindictam, & ego retribuam. RESPONDEO, vindictam quam exercent publicae personae, recte vocari vindictam Dei, Dei enim ministri sunt in hoc ipsum seruietes. vnde Paulus postquam dixerat in fine cap. 12. ad Rom. Mihi vindictam, & ego retribuam. Subdit in principio, cap. 13. Si male egeris, tunc

non enim sine causa gladium portat, minister enim Dei est, vindex iram ei qui malè agit.

ADDVNT deinde illud Isaia 2. *Constabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces, non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad praelium.* quæ de tempore Christiano prædicta sunt. RESPONDEO, solum hoc loco prædicitur altissima pax futura, eo tempore, quo nasceretur Christus, vt B. Hieronymus exponit, & impletum esse scimus tempore Augusti Cæsaris. Illud enim (ultra) non significat, in æternum, sed in longum tempus. præterea etiam si non esset hoc impletum, nihil inde cõcladeretur; nam non prohibet Isaia bellum, si sint hostes, qui nos infestent, sed prædicit futurum, vt nulli sint hostes. Donec igitur sunt hostes, etiam bellum geri potest. Potest etiam dici prædictum esse regnum Christi fore regnum pacificum, quãdoquidem non est de hoc mundo, nec temporalia curat, & in hoc distingui à regno Iudaico, quod bello, & cædibus firmandum, & conseruandum fuit.

DENIQUE obiiciunt illa verba Matth. 5. *Si quis te percusserit in vnâ maxillam, præbe ei & alteram: Et, diligite inimicos vestros: benefacite his, qui vos oderunt.* Et Matt. 26. *Qui acceperit gladium, gladio peribit.* Quibus similia sunt illa Rom. 12. *Nulli malum pro malo reddentes, et non vosmetipsos vindicantes carissimi, &c.*

RESPONDEO, eadè argumenta obieisse Iulianum apostatam olim Christianis, vt Gregorius Nazianzenus refert orat. 1. in Iulianum, procul à medio. *Dicimus autem primò, hæc omnia, siue præcepta, siue consilia dari priuatis hominibus; non enim Dominus vel Apostolus præcipit iudici, vt non puniat eum, qui alteri fecit iniuriam, sed præcipit vnicuique, vt proprias iniurias æquo animo ferat: bellum autè ad publicam iustitiam, non ad priuatam vindictam pertinet: & sicut dilectio inimici, ad quam omnes tenentur, non impedit iudicem, aut carnificem ab officio suo; ita etiam non impedit milites & imperatores à suo.*

DICO præterea, etiam priuatis hæc non semper esse præcepta, sed interdum præcepta, interdum consilia; præcepta sunt semper in animi præparatione, ita vt sit homo paratus præbere alteram maxillam, & auferenti tunicam dare etiam

pallium potius, quàm Deum offendere, sed re ipsa hoc præstare præceptum est, quando necessitas honoris Dei indicigir, aliàs solum est consilium, & aliquàdo ne consilium quidem, vt si ex eo quod præbeam alteram maxillam, nulla sequitur vtilitas, nisi quod ille iterum peccat. Ita respondet Gregorius Nazianzenus loco notato, & Augustinus episcopus ad Marcellinum.

SECUNDO obiici possunt tria decreta Ecclesie. PRIMUM est in Cõcilio Nicæno can. II. vbi grauissima iniungitur penitentia iis, qui militiam, cui renunciauerant, repetierunt. SECUNDVM est in epistola B. Leonis 90. ad Rusticũ, & habetur etiã can. Contrarium de penitentiã dist. 5. *Contrarium*, inquit Leo, est *Ecclesiasticis regulis post penitentia actionem redire ad militiam secularem.* Et infra: *Non est liber à diaboli laqueis, qui se militiã mūdãã voluerit implicare.* TERTIVM est Gregorij, eadẽ dist. canone, Falsas, vbi dicitur eos, qui exercent negotium, quod sine peccato non potest exerceri, non esse capaces penitentia, nisi negotio eiusmodi renuncient, & ponit Gregorius exemplum de milite.

RESPONDEO ad PRIMVM, agi de iis, qui ob confessionem fidei priuati fuerant cingulo militari à Diocletiano, & à Licinio, & postea repetebant cingulum, parati negare fidei. Vide Zonaram, & Balsamonem in eum canonem, & Rusticum lib. 10. histor. cap. 6. & quæ nos scripsimus de hac re libro 2. de Conciliis, cap. 8.

Ad SECUNDVM & TERTIVM dico, agi de iis, qui occasione militiæ multa peccata commiserant, quiq; propterea penitentiam egerant. Isti enim malè faciunt, si ad malitiam redeunt, in qua experti sunt, se sine peccato viuere nõ posse, non ex vitio militiæ, sed ex proprio, & tunc præcipuè malè faciunt, quando imperatum ei fuerat à sacerdote, ne ad militiam redirent. Et quod reuera isti canones non prohibeant absolutè militiam, patet ex fine illius canonis, falsas, vbi posteaquam dictum fuerat malè facere eos, qui post penitentiam ad militiam redeunt, subditur, nisi consilio religiosorum Episcoporum pro defendenda iustitia.

TERTIO obiiciuntur ab Erasmo plura loca Patrum, quibus addimus duo, vnum Tertulliani, alterum Hieronymi. Tertullianus libro de corona militis, vltra medium, quæ-

quærit, an Christiano militia conueniat? & respondet: *Credimus ne, inquit, humanum Sacramentum diuino superinducti licere? Et in alium Dominum respondere post Christum? licebit in gladio conuersari, Domino pronunciante, gladio periturum, qui gladio fuerit usus? Et pralio operabitur filius pacis, cui nec litigare conueniet?*

RESPONDEO, Tertullianum non damnare militiam tanquam per se malam. Quod patet PRIMO, ex locis supra citatis, ex Apologetico, cap. 5. & 42.

SECUNDO, quia in hoc libro de corona militis faretur eos, qui milites erant ante Baptismum, posse manere milites etiam post Baptismum, & solum docet non debere ad militiam accedere post Baptismum eum qui liber est: *Planè, inquit, si quos militia prauentis fides posterior inuenit, alia conditio est, et eorum, quos Ioannes admittebat ad lauacrum, et Centurionum fidelissimorum, quem Christus probat, et quæ Petrus catechizat, dum tamen suscepta fide, atque signata, aut deferendum statim sit, et multis actum, aut omnibus modis cauillandum, ne quid aduersus Deum committatur.*

TERTIO patet, quia causæ præcipuæ, quas reddit, cur Christiani non debeant militare, sunt propter periculum idololatriæ, tunc enim omnes ferè principes Gentiles erant. Itaque per accidens iudicabat Tertullianus malum esse bellum eo tempore: *Excubabit, inquit, pro templis, quibus renunciauit? Et cenabit illic ubi Apostolo non placet? Et quos interdum exorcismis fugauit, noctibus defensabit? vexillum quoque portabit amulum Christo, &c.* Porro aliæ rationes eius supra positæ solum congruentiæ sunt, ut patet.

HIERONYMVS in epistola ad Ageruchiam de Monogamia: *Olim, inquit, bellatoribus dicebatur, accinge gladium tuum super femur tuum potentissime: nunc Petro dicitur, conuerte gladium tuum in vaginam, &c.* RESPONDEO, vult dicere, in Testamento veteri bella fuisse imperata Deo, & necessaria ad terram promissionis capiendam, & conseruandam: in Testamento nouo non esse imperata bella, sed potius pacem, quia ad regnum cælorum acquirendum non sunt arma necessaria: non tamen hinc sequitur, non posse Christianos, ut ciues temporalis Reipub. bella gerere cum iis, à quibus iniuriam acceperunt.

Præter hæc obiicit ERASMVVS aliquot alios Patres, ac præ-
mum Origenem, qui lib. 2. contra Celsum pauld antè mediū
dicit, Christum omnia bella sustulisse: & tract. 7. in Matth.
exponens obiter illud Luc. 22. *Qui non habet gladium, ven-
dat tunicam & emat gladium.* Dicit perniciosum esse hunc
locum iis qui carnaliter eum intelligunt, qui reuera putant
esse tunicam vendendam ad emendum gladium.

RESPONDEO, in priore loco nihil esse pro Erasmo; cum
enim Origenes dicit, Christum sustulisse omnia bella, non
intelligit Christum prohibuisse bella, sed providentia sua
generalem pacem mundo attulisse tempore natiuitatis sue,
immo ibidem aliquid est contra Erasmus: dicit enim Ori-
genes, propterea Dei providentia factum esse, vt veniente
Christo, omnia Romano Imperatori subiecta essent, quia si
multi fuissent reges, necessaria etiam fuissent bella, quibus
alij aliorum iniurias propulsarent. IN posteriore etiam lo-
co nihil dicitur contra bellum; fatemur enim non ita crasse
verba Domini intelligenda, vt debeat vnusquisque necessa-
rio vendere tunicam, & emere gladium, sed solum modo il-
lo loquendi Dominum explicare voluisse, in talibus angu-
stis, & necessitate Apostolos futuros tempore passionis, qui-
lem patiuntur ij, qui vt se defendant, vendunt tunicam, &
emunt gladium.

Sed quid hinc colligitur contra bellum? An quia Domi-
nus hoc loco non iussit, vt Apostoli verè gladios emerent,
ideo intelligetur prohibuisse bellum? quod item Origenes
ait hom. 15. in Iosue, non esse Christianis carnalia bella per-
agenda, significat militiam Christianam sub Imperatore
Christo non esse carnalem contra homines, vt fuit militia
Iudæorum sub Iosue, sed spiritualem contra Dæmones, non
tamen hinc sequitur non licere Christianis, vt sunt ciues
politice Reipub. bella gerere.

Ad eundem modum soluuntur quæ Erasmus affert ex
Chryostomo, Basilio, & Theophylacto, ex cathena B. Tho-
mæ in c. 22. Lucæ, solum enim docent non iussisse Apostolis,
vt verè gladios emerent.

DEINDE obiicit Ambrosium, qui lib. 10. in Lucam expo-
nens illud, *Qui non habet, vendat tunicam, & emat gladium:*
O Domine, inquit, cur emere me iubes gladium, qui ferire me
pro-

prohibes? cur haberi precipis, quem *vetas* promit? nisi forte *vet* sit parata defensio, non *vetis* necessaria, & *videar* potuisse *Sindicari*, sed noluisse; *lex* tamen referre non *vetat*, & *ideo* fortasse *Petro* duos *gladios* offerenti, *fat* est, *dicit*, quasi *licuerit* & ad *Euangelium*, *et* sit in *lege* *aquiritatis* *eruditio*, in *Euangelio* *bonitatis* *perfectio*. RESPONDEO primò, nihil hoc loco dici de bello, quod publica auctoritate exercetur, sed de privata defensione, vel ultione. Secundò dico etiam *privatam* defensionem, secundum *Ambrosij* sententiam, non pertinere ad prohibitionem præcepti, sed ad *perfectiorem* consilij, ut illa verba clarè indicant, ut sit in *lege* *aquiritatis* *eruditio*, in *Euangelio* *bonitatis* *perfectio*.

ITEM obiicit *Erasmus* *Augustinum*, quem dicit non sibi constare, & si alicubi belli patrocinium susceperit, tamè alibi contra bellum scripsisse; nam in *Psal.* 37. scribit: *Non orare debemus, et moriantur inimici, sed et corrigantur*. Et *epist.* 5. ad *Marcellinum* multa scribit contra bellum, in *epistola* *verò* 158. & alibi supplicat eidem *Marcellino*, ut *hereticos* *Donatistas* *citra* *sanguinem* *puniat*.

RESPONDEO, videtur *Erasmus* *pueros* putasse, cum quibus agebat; quid enim hæc ad propositum faciunt? nam in *Psal.* 37. reprehendit odium inimici, quo aliqui *Deum* *orant* pro morte inimicorum. quis autem negat esse malum optare mortem inimico ex odio, & cupiditate vindictæ? tamen optare mortem inimico, & etiam inferre secundum ordinem iustitiæ malum non est, si fiat non odio hominis, sed amore iustitiæ, & communis boni. In *epistola* *verò* 5. nihil est contra bellum, sed potius pro bello, ut *suprà* citauimus, nec scio quid *Erasmus* somniauerit. In *epist.* 158. supplicat iudici pro vita sceleratorum, qui iam tenebantur captiui, & crimen fatebantur, quod *Episcopi* etiam modò facere solent. sed quid hoc ad bellum? num quicumque supplicat, ne *latro* aliquis suspendatur, continuo bellum prohibet?

OBIICT etiam exemplum *S. Martini*, qui, ut *Sulpitius* in eius vita refert, *Iuliano* imperatori dixit: *Donatium tuum militaturus accipiat, ego Christianus sum, mihi pugnare non licet*. RESPONDEO, non satis fideliter verba *S. Martini* *Erasmus* retulit, non enim ait: *Ego Christianus sum, mihi pugnare non licet*, sed, *hactenus militavi tibi, nunc patere et mili-*

rem Deo, Christi ego miles sum, mihi pugnare nō licet; quibus verbis nō significauit se tantū esse Christianum, sed etiam voto, & proposito Monachum. id significat illud, patere ut militē Deo, & Christi ego miles sum. vnde paulō antē Salpitiū scripserat S. Martinum post Baptismū susceptū adhuc duos annos militasse, nō quod non cuperet statim seculo renūciare, sed quia tribunus militum, cui ipse contubernalis erat, promiserat se etiam exacto tribunatu seculo valedicturum, id est, cum ipso Monachum futurum. Itaque nō Christiano, sed Monacho bellum interdictum asseruit, cum ipse Christianus existens duos iam annos militauisset.

POSTREMO sic Erasmus instat, arma Ecclesiæ sunt gladius verbi Dei, scutum fidei, galea salutis, lorica iustitiæ, titula orationum, ut Apostolus docet ad Ephes. 6. non ergo ferro & armis Christiani pugnare debent.

Respondeo PRIMO, Apostolus non describit bellum contra homines, sed contra dæmones, ut patet ibidem: *Non est nobis colluctatio, &c.* SECUNDO dico, præcipua Christianorum arma esse fidem & orationem, sed non propterea etiam arma ferrea non esse necessaria; nam Exod. 17. legimus Moysen orante, & Iosue pugnante, victoriam Israëlī à Deo donari contra Amalech; & Machabæos scimus orationibus, & armis pugnauisse, & Augustinus scribit ad Bonifacium episc. 194. *Arripe manibus arma, oratio aures pulset auctoris.* Eisdem Bonifacio scribit episc. 205. aliās 207. *Alij pro vobis errando pugnant contra invisibiles inimicos, vos pro eis pugnando laboratis contra visibiles barbaros.*

AT, inquiunt, bellum opponitur paci, sed pax est bona, & effectus caritatis, igitur malum est bellum. RESPONDEO, bellum sic paci opponi, ut sit etiam medium ad pacem, sed hoc interesse inter bellum iustum & iniustum, quod bellum iniustum opponitur paci bonæ, & ducit ad pacem malam, & ideo tale bellum vitiosum est: at bellum iustum opponitur paci malæ, & ducit ad pacem bonam, sicut vulnera Chirurgi contraria sunt sanitati malæ, & imperfectæ quam habent aegroti, sed ad bonam, & perfectam sanitatem, tanquam ad finem perducunt.